

HISTORIE MASARYKOVA TÁBORA YMCA V SOBĚŠÍNĚ NA SÁZAVĚ HISTORY OF MASARYK'S YMCA CAMP IN SOBĚŠÍN ON SÁZAVA RIVER

T. Tlustý

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy a sportu

ABSTRACT

The presented article discusses the history of an important summer camp of YMCA organization in Czechoslovakia. Masaryk's YMCA camp in Soběšín was a place, which significantly contributed to development and spreading of sports unknown in Czechoslovakia, which came to central Europe from the USA, in the early 1920s. It cannot be denied to this camp and the YMCA organization that in contributed to develop Lifesaving in Czechoslovakia. Out of summer seasons many sports trainings took place here. During the WWII the usage of this camp was prohibited. This situation repeated since 1948 to 1990. During these periods the camp was used by its new owners. YMCA gained this camp back in 2002.

Keywords: summer camp; YMCA; officials; sport

SOUHRN

Předkládaná stať pojednává o historii významného letního tábora organizace YMCA v Československu. Masarykův tábor YMCA v Soběšíně byl místem, které na počátku 20. let významně přispělo k rozvoji a rozšíření v Československu neznámých sportů, které do středoevropského regionu pronikaly ze Spojených států amerických. Tomuto táboru a organizaci YMCA dále nelze upřít zásluhy o rozvoj československého vodního záchrannářství. Mimo letní sezony zde však byla pořádána také celá řada sportovních školení. V průběhu druhé světové války bylo samozřejmě využívání tohoto tábora organizací YMCA znemožněno. To samé se opakovalo v letech 1948–1990. V těchto obdobích byl tábor využíván novými majiteli. Zpět do rukou organizace YMCA přešel až v roce 2002.

Klíčová slova: letní tábor; YMCA; funkcionáři; sport

Úvod

Sdružení YMCA (Young Men's Christian Association – Křesťanské sdružení mladých lidí), které vzniklo v Anglii v roce 1844 a k jehož velkému tělovýchovnému rozvoji došlo především ve Spojených státech amerických, mělo již v době příchodu do Československa, kam se dostalo na konci první světové války, obrovské množství zkušeností s pořádáním táborů. Vůbec první letní tábor, který YMCA pořádala – Camp Dudley (viz obrázek 1), byl zorganizován roku 1885. Tábor se nacházel u jezera Orange ve státě New York ve Spojených státech amerických a založil jej sekretář YMCA New York a YMCA New Jersey Sumner F. Dudley. Svou roli při jeho zakládání sehráli také dva další členové YMCA – George Peck a Rudolph Leypoldt.¹

Vzhledem k této tradici na sebe nemohly nechat letní tábory organizace YMCA v Československu, která byla finančně velice štědře podporována ze Spojených států amerických, dlouho čekat.

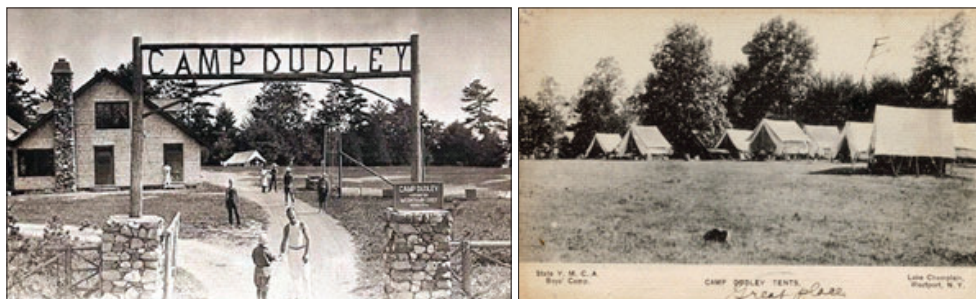
Cílem, který si představitelé YMCA pro letní tábory v Československu vytýčili, však nebyla pouhá rekreace členů. Dobře školení ředitelé táborů, z nichž mnozí absolvovali kurzy organizace YMCA pro vedoucí letních táborů, spojili pobyt zde se sportem a cvičením, výchovou k ukázněnosti, zodpovědnosti

¹First, J. A. (1934). Jak využít jara a léta po stránce tělovýchovné? In *Sekretářská studie YMCA v ČSR (rok 1933-1936)* (pp. 1–4). Praha: YMCA.

a mravnímu zdokonalení, jak to odpovídalo zásadám sdružení.² Kromě toho využívala YMCA své trvalé tábory k dalším účelům, jako byly například vzdělávací kurzy.³

Obrázek 1./ Figure 1.

Camp Dudley okolo roku 1910./ Camp Dudley around 1910.

Počátky letního tábora Sázava

Vůbec prvním letním táborem organizace YMCA, který byl v Československu založen, byl tábor Sázava.⁴ Táborníci sem poprvé zavítali v roce 1921. Toto tábořiště, společně s táborem Orava, který byl založen o rok později, však zdaleka nemohlo uspokojit všechny zájemce, a tak začaly brzy vznikat další tábory sdružení YMCA.⁵ Mezi nimi však byl jednoznačně nejpobulárnější první založený, který se stal vzorem pro další letní tábory po celém Československu. Jeho úspěšnost byla dána mj. tím, že jej po dlouhou dobu vedl vynikající tělovýchovný funkcionář Josef (Joe) Antonín First.⁶

V nejstarším táboře YMCA na Sázavě čekal mladé táborníky již během prvního roku poměrně pestrý program, který se pak s přibývajícím zkušenostmi vůdců měnil. Kromě každodenního ranního cvičení zde bylo na programu pro letní měsíce typické koupání, hry a výlety.⁷

Během prvních sezon se tábor neustále rozšiřoval (*viz obrázek 2*), neboť nebylo možné vybudovat vše najednou. Na dochovaných nejstarších fotografiích tábora z roku 1921 tak lze najít pouze osm objektů. Patřila k nim jídelna, šest velkokapacitních stanů a objekt pro správu tábora. Další výstavba probíhala v následujících letech, kdy byla budována např. nová sportoviště a klubovny. V prvních letech po založení se tedy v táboře nalézalo pouze nejjednodušší zařízení a vůbec celý táborový program byl vytvářen metodou pokus – omyl.⁸

Na sázavském táboře bylo alespoň zpočátku každý den věnováno 10–20 minut výkladům pravidel her, hygieně a zdravotvědě. Každé dva týdny, tj. jedno období, se zde konaly plavecké závody, které

²Protein, VIII., 2006, č. 5, s. 2.

³Národní archiv, Fond YMCA, Karton 3, Signatura 6, Stručná zpráva o letním táboře liberecké YMCA u Kumru (okres Mimoň).

⁴Pozemek daroval organizaci YMCA pan hrabě Jiří Douglas Sternberg. YMCA zde začala velmi rychle podnikat vše pro to, aby se z tábora stal „Ráj hochů na Sázavě“, jak se mu během první republiky říkalo. Nejprve byl pouze stanový, později chatový. Zajímavostí však je, že dodnes dodržuje původní půdorys rozestavení stanů/chatek, což lze vysledovat z historických fotografií či plánků.

Hynek, J. V. (2010). Sport a tábory YMCA v období první republiky. In *YMCA v proměnách času* (pp. 41). Praha: YMCA v České republice.

⁵V prvních pěti letech existence těchto dvou táborů se na nich vystřídalo celkem 2 131 hochů ze všech koutů republiky.

⁶Táborový ředitel J. A. First byl široce uznávaným odborníkem na organizaci pobytu v přírodě, což také dokazují jeho přednášky o táboření proslovené v Ženevě, Paříži, Budapešti, Krakově, Bruselu a rovněž ve Springfieldu či Bostonu.

Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951*. (Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika), s. 85.

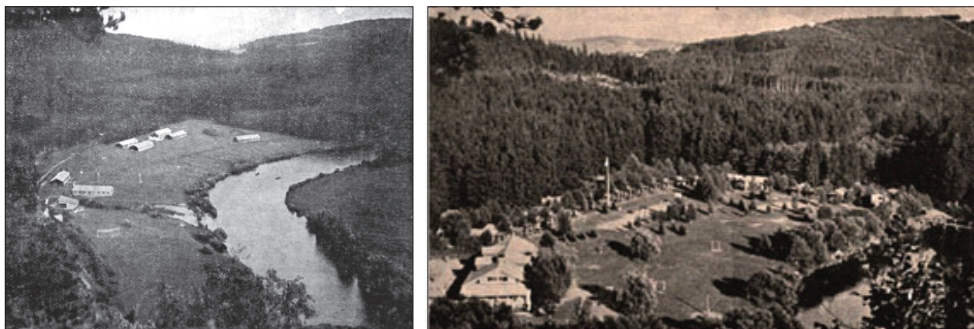
⁷*Letní tábor dorostu YMKY u Pelíškova mostu na Sázavě*. (1921). Praha: YMCA, s. 7.

⁸Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951*. (Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika), s. 85.

výrazně zpestřily táborový program. Kromě toho byly mezi táborníky sváděny urputné boje o primát v házení basketbalového míče do koše nebo v lehkootletickém pětiboji.⁹

Obrázek 2./ Figure 2.

*Pohled do Masarykova tábora YMCA na Sázavě v letech 1921 a 1939./ View on Masaryk's YMCA camp on Sázava in 1921 and 1939.*¹⁰

Během několika let byl tábor dobudován a jeho program dopracován, čímž se z něj stalo významné a prestižní místo táborové výchovy pro všechna ostatní místní sdružení YMCA v Československu. Na dochovaných mapách či fotografiích z roku 1928 ze již identifikovat sportoviště (např. pro volejbal a basketbal), přístaviště lodí, loděnici, skluzavku, pískoviště, kino, studnu, spalovací stanici, čítárnu, dílny, strážní most, elektrárnu, pekárnu, místo pro hlídače, temnou komoru, indiánskou vesnici a hygienická zařízení.

V této době byla YMCA známa svou otevřeností. Jejích táborových aktivit se účastnili chlapci nejrozličnějších národností – Češi, Slováci, Poláci, Němci, Maďari, Američané, Francouzi, Rakušané, Švédové, Švýcaři nebo Židé. Přestože byla YMCA především chlapeckou křesťanskou organizací, účastnili se jejích letních táborů chlapci i dívky různých vyznání – katolíci, protestanti, pravoslavní, ale rovněž táborníci bez vyznání či židé. YMCA se tedy v meziválečném Československu projevovala jako národnostně i nábožensky velmi tolerantní.¹¹

V roce 1928 se funkcionáři organizace YMCA rozhodli vybudovat z tohoto letního tábora tábor trvalý. Pro tyto účely bylo vystavěno několik chat a ústředních budov.

V roce 1934 požádali zástupci tábora YMCA na Sázavě prezidenta T. G. Masaryka, zda by tábor mohl nést jeho jméno. O dva roky později byl tábor přejmenován na Masarykův letní tábor YMCA na Sázavě.¹²

Tábor byl v meziválečném období také několikrát provázen nepřízní osudu, ať už se jednalo o povodně v prvním roce jeho fungování, kdy byl dokonce stržen nově vybudovaný most přes řeku, či

⁹Marek, F. M. (1923). Stručný přehled tělovýchovné činnosti Ymky v Československu tohoto roku. *YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu)*, 1(6), 167–169.

¹⁰Tlustý, T. (2017). *Budování národních organizací YMCA v Československu a Polsku: Rozvoj tělesné kultury v letech 1918–1939*. Praha: Karolinum, s. 266.

First, J. A. (2011). *Cesty kratší i delší*. Beroun: Machart, s. 223.

¹¹„Musí však být zřetelně poukázáno na to, že ačkoli je YMCA protestantské sdružení, vítá ve svých budovách každého bez výjimky, bez ohledu na jeho náboženské vyznání. Budiž porozuměno, že nějaký pokus přemlouvání na jinou víru nebude povolen.”

Vojenský historický archiv, Fond Ministerstvo národní obrany – presidium, roč. 1918 – 1923, Karton 28, č.j. 4584, Odpověď předsedy vlády, ministra financí a ministra národní obrany na interpelaci poslance Böhra a druhů o marnotratném přikazování peněz YMCE.

¹²T. G. Masaryk nejprve pověřil svou kancelář zkoumáním práce tábora a na základě jeho výchovné a zdravotní činnosti dal své svolení. V roce 1936 pozval delegaci tábora na Lány a tábor byl přejmenován. Pro organizaci YMCA to bylo veliké uznání její práce.

Národní archiv, Fond YMCA, Karton 5, Signatura 13, Dopis organizace YMCA Ministerstvu sociální péče z 15. září 1947.

průtrže mračen, které v následujícím roce odplavily táborovou kuchyni. V letech 1929 a 1930 se táborem několikrát prohnala vichřice. Roku 1930 se často opakovaly průtrže mračen. Největší přírodní pohroma tábor zasáhla v létě 1928, kdy jej takřka celý odnesl silný vítr. V roce 1934 zase přišlo velké sucho. Vyschl Vranický potok, který protékal nedaleko tábora, a v Sázavě se kvůli suchu nebylo možné koupat.

Organizace YMCA a její táborníci se přes všechny nepříjemnosti vždy dokázala přenést, a tak její tábor nikdy neztrácel na popularitě.¹³

Tělesná výchova a sport na Masarykově letním táboře YMCA. na Sázavě

Každoroční táborová činnost samozřejmě začínala příjezdem do tábora. Při příchodu do tábora pořádaného sdružením YMCA byli jednotliví účastníci prohlédnuti lékařem a rozděleni do skupin podle fyzické zdatnosti. Následující kurzy a závody, kterých se účastnili jako soutěžící, byly vedeny tak, aby posloužily táborníkům v jejich tělesném rozvoji. Lékařská prohlídka se opakovala na konci tábora, kdy se sledovalo, zdali jednotliví absolventi přibrali na hmotnosti, hrudním obvodu apod.¹⁴

Obecně lze říci, že přínos letních táborů organizace YMCA pro československý sport, a zejména pak prvního z nich, spočíval v první polovině 20. let především v tom, že v nich došlo k popularizaci nových „amerických sportů“ – basketbalu, volejbalu, playgroundballu (softbalu) a baseballu (*viz obrázek 3*). V Československu bylo jejich provozování tehdy velice obtížné, neboť pro ně chybělo dostatečné sportovní zázemí.

Obrázek 3./ Figure 3.

*Volejbal a basketbal na Masarykově táboře YMCA./ Volleyball and basketball at the Masaryk's YMCA camp.*¹⁵

Zvlášť významně přispěly letní tábory československé YMCA k rozvoji československého basketbalu. Sport, který do Československa pronikl především díky organizaci YMCA, zde například ve srovnání s volejbalem „zapouštěl kořeny“ jen pozvolna. Důvodem byl nedostatek basketbalového vybavení, ale i potřebných prostor pro realizaci této hry. Basketbal se tak na počátku 20. let hrál právě na letních táborech organizace YMCA, kde se s ním mohla seznámit řada hráčů. Odtud se dále šířil a v budoucnu dosáhl vysoké popularity.¹⁶ Jeho největším propagátorem v meziválečném období byl ředitel pražské YMCA, která tento tábor pořádala – František Miloslav Marek.¹⁷

¹³Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951*. (Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika), s. 86.

¹⁴Táborový zpravodaj YMCA, III., 1927, č. 4, s. 8.

¹⁵*Almanach ráje chlapců (sezona XIX. 1939)*. (1939). Praha: YMCA, s. 24–27.

¹⁶STAR, roč. 1934, č. 47, s. 16.

¹⁷František Miloslav Marek patřil k významným osobnostem československé tělesné výchovy a sportu. Svou sportovní dráhu začal ve smíchovském Sokole (jeho jméno je však podstatně více spojeno s organizací YMCA, ve které na konci 20. let působil jako tělovýchovný ředitel) v roce 1911. O rok později se stal skautem. Po skončení první světové války se stal posluchačem prvních tělovýchovných

Obrázek 4./ Figure 4.

*Tenis a kanoistika na Masarykově táboře YMCA./ Tennis and canoeing at the Masaryk's YMCA camp.*¹⁸

Vedoucí letního tábora sdružení YMCA připravovali pro mladé táborníky program sestavený mimo vlastní rekreaci také ze sportu a cvičení, z výchovy k ukázněnosti, zodpovědnosti a mravnímu zdokonalení. Velký důraz byl kladen také na výuku plavání a nácvik záchrany tonoucích. Obecně lze říci, že letní tábory československé YMCA se snažily naplnit následující cíle:

1. Upevnění zdraví – prostřednictvím sportu a otužování se
2. Poznání přírody – dle výkladu přírody na základě Božích zákonů
3. Společenské přizpůsobení – učit chlapce samostatnosti a demokratickému chování
4. Radost z úspěchu – z vlastního, cizího, ale i z úspěchu vlasti (láska k národu)
5. Výchova vůdců – tak, aby byli dobrým příkladem druhým
6. Rozvinutí nejrůznějších schopností a zručností chlapců
7. Výchova charakteru – v souladu s křesťanskými zásadami¹⁹

Kromě výše uvedených sportů dosahovala veliké popularity na Masarykově letním táboře YMCA na Sázavě také lukostřelba, kterou zde velice prosazoval sám ředitel J. A. First – Čechoameričan, který tábor vedl od roku 1924 až do okupace. Ten zde také osobně mladé lukostřelce vyučoval²⁰ a později ji i popsal ve své knize.²¹ Lukostřelba měla na sázavském táboře dlouholetou tradici. Táborníci soutěžili ve střelbě do terčů vzdálených 15, 20 a 25 metrů.

Jak již bylo zmíněno, v Masarykově letním táboře YMCA na Sázavě nové sporty rychle přibývaly. Velice populární byl fotbal, šachy, atletika, stolní tenis, quoits (házání kroužků na cíl), kanoistika, tenis nebo kuželky (*viz obrázek 4*). V jednotlivých sportech proti sobě soutěžili jednotlivci, stany

kurzů Čechoameričana Josefa Amose Pipala. Později se stal jeho asistentem. V roce 1920 vytvořil nový československý rekord v běhu na 400 metrů překážek, které zdolal v čase 58,9 sekundy, čímž se stal prvním Čechoslovákem, který tuto trať zaběhl pod jednu minutu. Závodil též na antverpské olympiádě v roce 1920, kde byl vyřazen v rozběhu. O rok později odjel s J. A. Pipalem na dva semestry na studia do Spojených států amerických, kde se v Chicagu stal posluchačem tělesné výchovy a sportu na tamní univerzitě. Po návratu do vlasti vyučoval v Liberci a Olomouci, ale roku 1924 odešel do Prahy. Podílel se i na přípravě československého atletického družstva na olympiádu v Paříži 1924. Té se však sám již aktivně nezúčastnil. Brzy po jejím skončení odjel na další studia do Spojených států amerických, a to do Springfieldu. V roce 1928 se již vrátil jako bakalář tělesné výchovy (Bachelor of Physical Education and Physical Director). O své znalosti a zkušenosti se dělil na řadě kurzů. V meziválečném období se stal předním propagátorem basketbalu v Československu. Později stál i u založení organizace FIBA (1932) a řídil basketbalový turnaj na XI. letních olympijských hrách v Berlíně 1936.

Orel (Ústřední list Československého Orelstva), XIII., 1928, č. 1, s. 11.

STAR, roč. 1936, č. 33, s. 8.

¹⁸ *Letní tábor YMCA „Sázava“ (XI. sezona: 1921-1931).* (1931). Praha: YMCA.

Letní tábory venkovského dorostu v roce 1932. (1932). YMCA.

¹⁹ *Almanach letního tábora YMCA Sázava 1933.* (1933). Praha: YMCA, s. 3.

²⁰ *Almanach Masarykova letního tábora YMKA na Sázavě.* (1938). Praha: YMCA.

²¹ First, J. A. (1947). *Lukostřelba.* Praha: YMCA.

nebo vícečlenné týmy.²² Své uplatnění zde našly také golf, ragby a házená. V letních měsících se konala volejbalová nebo fotbalová utkání mezi městečkem Kácovem a reprezentací tábora. Tábor byl samozřejmě místem častých žertů a veselí.

Součástí tábora byl intenzivní volejbalový trénink, kterým se táborníci připravovali na svou pravidelnou účast na turnaji v Ledči nad Sázavou. Turnaj se konal tradičně třetí neděli v červenci.

Na Masarykově táboře na Sázavě byla velice populární rovněž kanoistika. Táborníci si oblíbili především kanoistické výlety na Zruč. Koncem 30. let se zde jezdily i pravidelné závody. Nebyly to však jen závody kolem bójí, ale také tradiční závod na trase Zruč – Masarykův tábor, ve kterém museli soutěžící na trase dlouhé 22,5 kilometru překonat čtyři jezy. V roce 1936 zde závodilo 6 lodí, které startovaly v pětiminutových intervalech. Čas vítěze byl 2 hodiny 39 minut.²³

Masarykovu letnímu táboru nelze upřít zásluhy o výuku plavání. Jedním z cílů ředitelství letních táborů bylo naučit každého účastníka plavat. Každoročně se zde naučilo plavat okolo 160 neplavců.²⁴ Výuka plavání probíhala tak, že jednotliví táborníci byli rozřazeni do několika skupin od neplavců po zachránce tonoucích. Každá skupina pak měla stanoven individuální program, který byl zakončen příslušnou závěrečnou zkouškou.²⁵

Masarykův letní tábor YMCA na Sázavě sehrál v Československu velmi důležitou roli také v oblasti vývoje československého vodního záchranářství. Právě prostřednictvím sekretářů sdružení YMCA, kteří mnohdy studovali v mnoha zemích světa²⁶ a kteří navštěvovali sázavský tábor, se totiž záchrana tonoucích dostala do Československa. Výuka záchrany tonoucích zde probíhala v tzv. volné škole, v níž si účastník letního tábora mohl zvolit obor, ve kterém se chtěl zdokonalit. Na výběr byly míčové hry, atletika či např. výuka neplavců, zdokonalování plavců a především záchrana a prevence utonutí. Výuku záchrany tonoucích zajišťoval zde zřízený záchranný sbor, který se řídil následujícími zásadami: „*Neplavce naučit plavat, dobrého plavce naučit záchrane tonoucích a tonoucímu pomoci.*” Heslem organizace YMCA v této oblasti bylo: „*Neznalost, podcenění situace a přecenění sil jsou bezprostřední nepřátelé života. Nikdy neplav sám!*” Československá YMCA měla, stejně jako ve Spojených státech amerických, kde se rovněž přičinila k rozvoji záchrany tonoucích, vypracována jednotná metodická pravidla výuky a přísný zkušební řád. Sbor zachránců se dělil na následující skupiny:

1. Žáci (elévové)
2. Čekatelé (junioři)
3. Pomahatelé (senioři)
4. Cvičitelé a instruktoři

V čele záchranného sboru stál hlavní školitel komodor.²⁷ Každoročně zde bylo vyškoleno 60–80 zachránců tonoucích.²⁸ YMCA a její výuka záchrany tonoucích, a to jak na letních táborech, tak i

²² *Almanach tábora YMKY Sázava 1932.* (1932). Praha: YMCA, s. 25.

²³ *Almanach letního tábora YMCA Sázava 1936.* (1936). Praha: YMCA, s. 26–27.

²⁴ V dopise určeném Ministerstvu sociální péče je uvedeno, že na tomto letním táboře bylo za 23 let vycvičeno cca 1 600 zachránců tonoucích a plavat se naučilo cca 3 000 neplavců.

Národní archiv, Fond YMCA, Karton 5, Signatura 13, Dopis organizace YMCA Ministerstvu sociální péče z 15. září 1947.

²⁵ Táborový zpravodaj YMCA, III., 1927, č. 4, s. 8.

²⁶ YMCA pořádala pravidelná dlouhodobá školení, kterých se zúčastnili její sportovní funkcionáři z různých zemí světa. Ti se zde seznamovali s novinkami v oblasti sportu a sportovního tréninku, vyměňovali si získané zkušenosti a zde nabyté poznatky si pak odvezli do rodných zemí. Z Československa zde studovali například J. A. First, F. M. Marek, Bohuše Škarda, Václav Velkoborský či M. Vejchoda-Amborž.

Národní archiv, Fond YMCA, Karton 4, Signatura 8.

²⁷ Miler, T. et al. (2016). *Prevence, bezpečnost a záchrana u vody: bazény, koupaliště a aquaparky.* Praha: Ondřej Falešník – FALON, s. 13–14.

²⁸ V dopise určeném Ministerstvu sociální péče je uvedeno, že na tomto letním táboře bylo za 23 let vycvičeno cca 1 600 zachránců tonoucích a plavat se naučilo cca 3 000 neplavců.

Národní archiv, Fond YMCA, Karton 5, Signatura 13, Dopis organizace YMCA Ministerstvu sociální péče z 15. září 1947.

mimo ně,²⁹ měly bezesporu největší vliv na budoucí uspořádání a systém výuky ve VZS ČSČK/ČČK, k jejímuž formálnímu založení však došlo až v roce 1967.³⁰

Stručný vývoj Masarykova letního tábora YMCA na Sázavě od počátku druhé světové války do současnosti

Táborová činnost organizace YMCA již během prvních let druhé světové války zřetelně pocítila nacistickou okupaci.

Před začátkem druhé světové války provozovala organizace YMCA patnáct táborů, z nichž některé využívala až do roku 1940. Letní tábory organizace YMCA byly mezi tehdejší mládeží velmi populárními. Řada pamětníků na ně vzpomíná dodnes.³¹ V roce 1938 však jejich zařízení postupně začala přecházet do rukou nových majitelů.

Jedním z posledních táborů, které YMCA provozovala ještě na začátku druhé světové války, byl právě Masarykův tábor na Sázavě. I ten však padl za oběť válečným událostem, když ho v roce 1940 zkonfiskovaly oddíly Hitlerjugend.

Aktivitám Hitlerjugend byla v pracovním týdnu vymezena sobota, kdy se členové v hnědých košilích, černém šátku, černých krátkých kalhotách a s páskou opatřenou nacistickými symboly scházeli v táborech, kde se věnovali nejen sportu, ale také polovojskám aktivitám – učili se topografii, chování v boji, trénovali zacházení se zbraněmi. Oficiálně mohli účastníci tábora Hitlerjugend odejít v neděli domů, ale většina z nich zůstávala v táboře a věnovala se programu.

Po ukončení války YMCA obnovila na táboře svou činnost, třebaže jej našla zdevastovaný a vykradený. Některá jeho zařízení byla Němci svévolně zničena (např. všechny lodě).³²

Jedním z poválečných záměrů organizace YMCA bylo postavit v Soběšíně památník se jmény členů YMCA – „Sázavanů“, umučených, popravených a padlých na bojištích druhé světové války.³³ O tom, že jich bylo skutečně mnoho, vypovídají i slova J. A. Firsta z roku 1945, která byla vyslovena při vztyčování vlajky na obnoveném Masarykově táboře:

*„... V duchu stále vidím Vás všech 413 umučených, popravených a na bojištích druhé světové války padlých Sázavanů, zas jak kolem vlajky s námi stojíte. Zemřeli jste, abychom my žili. Nechť je náš život i naše konání hodno Vaší velké oběti...”*³⁴

Po druhé světové válce zde stihla YMCA zorganizovat pouze tři sezony, v letech 1945–1947 (rok 1948 už proběhl na druhé straně řeky). Od února 1948 byla táborová činnost sdružení YMCA opět znemožněna, tentokrát komunisty.

Na počátku 50. let začal Masarykův tábor sloužit potřebám Československého svazu mládeže (ČSM), který vznikl o rok dříve sloučením existujících mládežnických organizací. Od té doby se začala v táboře pravidelně objevovat mládež ze spřátelených východních zahraničních zemí. ČSM se však v roce 1968 rozpadl. V období Pražského jara zahájila YMCA přípravné kroky k znovuoobnově své

²⁹Organizace YMCA vyučovala plavání a záchranu tonoucích i např. v Paláci YMCA v Praze, ve kterém byl 25 metrů dlouhý krytý bazén, či v bratislavském bazénu.

STAR, roč. 1931, č. 7, s. 2.

YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu), I., 1923, č. 3.

Tomšová, P. (2018). Zimní a dálkové plavání v českých zemích a Československu do roku 1980. *Studia Kinanthropologica*, 19(1), 49–57.

³⁰Miler, T. et al. (2016). *Prevence, bezpečnost a záchrana u vody: bazény, koupaliště a aquaparky*. Praha: Ondřej Falešník – FALON, s. 13–14.

³¹YMCA T.S. » Co je YMCA. (b.r.). Dostupné 8. únor 2017, z <http://www.ymcats.cz/cojeymca.html>.

³²Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951*. (Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika), s. 86.

³³8,7 km – Kácovský běh. (b.r.). Dostupné 23. květen 2014, z <http://www.kacovskybeh.cz/Historicka-mista-na-trati/Masarykuv-tabor-YMCA/>.

³⁴Hynek, J. V. (2010). Sport a tábory YMCA v období první republiky. In *YMCA v proměnách času* (pp. 37–45). Praha: YMCA v České republice.

činnosti v sázavském táboře.³⁵ Organizaci YMCA ovšem ani v tomto období nebylo dovoleno oficiálně pracovat.

Několikaměsíční epizoda nadějí organizace YMCA na obnovení činnosti byla ukončena v nastupující normalizaci po srpnové okupaci Československa vojsky pěti zemí Varšavské smlouvy. Jedním z hlavních výsledků normalizace bylo zrušení všech obnovených či obnovujících se předúnorových mládežnických, sportovních, tělovýchovných a turistických organizací a spolků. V této souvislosti byla v roce 1970 zřízena jednotná mládežnická organizace Socialistický svaz mládeže (SSM), která byla přímo řízena již normalizovanou KSČ. SSM měla své účelové organizace, z nichž jedna – Cestovní kancelář mládeže (CKM), byla zaměřena na cestování a turistiku mládeže a do své správy dostala, kromě několika chat a hotelů i vybrané letní chatové tábory, z nichž jeden byl bývalý Masarykův tábor YMCA na Sázavě. Ten byl v této souvislosti přejmenován na Junior camp Soběšín. Následně prošel rozsáhlou rekonstrukcí, byla zde postavena řada nových chat, vybudována čistička a vodárna. V letních měsících se tábor stal preferovaným střediskem, kde byl rekreační pobyt vyhrazen členům spřátelených zahraničních mládežnických organizací.

V táboře se pravidelně organizovaly vícedenní pobyty členů i nečlenů SSM. Kromě běžné táborové, sportovní a rekreační činnosti zde byly organizovány i zábavní večery a diskotéky, zajížděly sem i významné hudební skupiny. Rovněž zde procházeli povinným školením členové SSM chystající se na pobyty v mezinárodních budovatelských táborech v řadě zemí Evropy, včetně západních. Provoz tábora byl postupně rozšířen i na dobu mimo hlavní sezonu.

Po roce 1990 došlo k definitivnímu rozpadu jednotného mládežnického hnutí. Majetek mládežnických organizací byl převeden do tzv. Fondu dětí a mládeže.³⁶ Na základě zákonných ustanovení byly s organizací YMCA prozatímně uzavřeny dohody na bezplatné užívání části kapacity turistické základny nyní nazývané Junior centrum Soběšín. Od roku 1995 se zde ale již začala pravidelně konat setkání seniorů YMCA, tedy těch, kteří sem v době první republiky nebo v krátkém období těsně po druhé světové válce jezdili.

Až v roce 2002 byla uzavřena definitivní dohoda o vrácení Junior centra Soběšín organizaci YMCA. V té době měl tábor celkem 59 zděných a dřevěných objektů – jídelnu s kuchyní a bufetem, vodárnu, čističku, sklad, loděnice, 3 objekty se sociálním zařízením, 2 klubovny, 17 velkých, 7 středních a 25 malých chat. K dispozici byly dva antukové kurty, dva tenisové kurty, velké travnaté plochy pro kapacitu 210 lidí.

Tábor byl ale po více jak deseti letech „bez majitele“ předán organizaci YMCA ve špatném stavu, který vyžadoval neodkladné investice. Ihned tak vypukly rekonstrukční práce. Tábor byl navíc opět přejmenován na Masarykův tábor YMCA – Soběšín. Od roku 2006 zmiňuje YMCA ve své výroční zprávě, že tábor v Soběšíně byl rozdělen na tři samostatné tábory s kapacitami 98, 58 a 50 lůžek.

V posledních patnácti letech byl tábor postižen přírodními katastrofami. Po opakujících se povodních, které nenávratně poničily antukové a tenisové kurty, postihla dne 25. června 2008 navečer Masarykův tábor silná vichřice s intenzivními přívalovými srážkami, jejímž následkem došlo k poničení některých objektů tak, že musely být zlikvidovány. Počet chat tak poklesl o sedm.³⁷

Dnes je tábor jedním z největších trvalých táborů ve střední Evropě a se svolením zesnulého „prezidenta Osvoboditele“ nese jméno Masarykův tábor YMCA – Soběšín.

Závěr

Letní tábory organizace YMCA zaujímají poměrně významné místo v československé tělovýchovné a sportovní historii. Významnou měrou přispěly nejen k rozvoji a popularizaci „amerických sportů“ v Československu, ale i obecně k rozvoji tehdejší československé tělesné výchovy a sportu. Nejvýznamnější místo mezi nimi jednoznačně zaujímá první založený – Masarykův tábor YMCA – Soběšín. Ten výrazně přispěl k zpopularizování celé řady sportů v Československu, a to např. basketbalu, volejbalu, softbalu, baseballu a lukostřelby. Velice významně také přispěl k rozvoji československého vodního

³⁵Chlápek, P. (2004). *YMCA a její význam pro českou společnost*. (Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 222–229.

³⁶Hynek, J. V. (2011). MASARYKŮV TÁBOR YMCA na Sázavě slaví 90. sezónu!. *Protein*, 13(3), 28–30.

³⁷8,7 km – Kácovský běh. (b.r.). Dostupné 23. květen 2014, z <http://www.kacovskybeh.cz/Historicka-mista-na-trati/Masarykuv-tabor-YMCA/>.

záchranářství. Bohužel bylo od počátku druhé světové války organizaci YMCA znemožněno tábor využívat. Přesto v něm činnost nebyla zastavena, neboť ho využívali jiní majitelé. Do jejích rukou se definitivně vrátil až v roce 2002. Dnes můžeme totiž tvrdit, že tento tábor výrazně přispěl ke vzniku tradice trvalých letních táborů v Československu, které významně obohatily život československých hochů i dívek.

Prameny a literatura

Archivy

Archiv YMCA v České republice.

Národní archiv Praha. Fond YMCA. Kartony 1–7.

Vojenský historický archiv, Fond Ministerstvo národní obrany – presidium, roč. 1918 – 1923, Karton 28.

Periodika

Orel (Ústřední list Československého Orelstva), roč. XIII. (1928).

Protein, roč. VIII. (2006) – XI. (2009).

STAR, roč. 1931 – 1936.

Táborový zpravodaj YMCA, roč. II. (1926)– IV. (1928).

YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu), roč. I. (1923) – III. (1925).

Tištěné prameny

Almanach letního tábora YMCA Sázava 1933. (1933). Praha: YMCA.

Almanach letního tábora YMCA Sázava 1936. (1936). Praha: YMCA.

Almanach tábora YMKY Sázava 1932. (1932). Praha: YMCA.

Almanach Masarykova letního tábora YMKY na Sázavě. (1938). Praha.

Kam na prázdniny? (1936). Praha: YMCA.

Letní tábor dorostu YMKY u Pelíškova mostu na Sázavě. (1921). Praha: YMCA.

Letní tábor YMCA „Sázava“ (XI. sezona: 1921-1931). (1931). Praha: YMCA.

Literatura

Bureš, P., & Plichta, J. (1931). *Sport a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině.* Praha: Almanach sportu.

Černá, H. (2009). *YMCA jako středisko výchovy mládeže v Československu 1919 – 1951.* (Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, Česká republika).

First, J. A. (1925). Naše letní tábory. *YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu)*, 3(5–6), 151.

First, J. A. (1934). *Jak využít jara a léta po stránce tělovýchovné? In Sekretářská studie YMCA v ČSR (rok 1933-1936)*(pp. 1–4). Praha: YMCA.

First, J. A. (1935). *Cesty a cíle našich táborníků.* Praha.

First, J. A. (1947). *Lukostřelba.* Praha: YMCA.

First, J. A. (2011). *Cesty kratší i delší.* Beroun: Machart.

Hynek, J. V. (2010). Sport a tábory YMCA v období první republiky. In *YMCA v proměnách času* (pp. 37–45). Praha: YMCA v České republice.

Hynek, J. V. (2011). MASARYKŮV TÁBOR YMCA na Sázavě slaví 90. sezónu!. *Protein*, 13(3), 28–30.

Chlápek, P. (2004). *YMCA a její význam pro českou společnost.* (Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika).

Konečný, J. (1930). *YMCA její vznik, dějiny a význam.* Praha.

Marek, F. M. (1923). Stručný přehled tělovýchovné činnosti Ymky v Československu tohoto roku. *YMCA (Časopis sdružení YMCA v Československu)*, 1(6), 167–169.

Miler, T. et al. (2016). *Prevence, bezpečnost a záchrana u vody: bazény, koupaliště a aquaparky.* Praha: Ondřej Falešník – FALON.

Thlustý, T. (2017). *Budování národních organizací YMCA v Československu a Polsku: Rozvoj tělesné kultury v letech 1918–1939.* Praha: Karolinum.

- Tlustý, T., & Štumbauer, J. (2013). *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v mezi-válečném Československu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Tomšová, P. (2018). Zimní a dálkové plavání v českých zemích a Československu do roku 1980. *Studia Kínanthropologica*, 19(1), 49–57.
- Waic, M., & Kössl, J. (1992). *Český tramping 1918-1945*. Praha: Práh.

Internet

<http://www.kacovskybeh.cz/Historicka-mista-na-trati/Masarykuv-tabor-YMCA/>.

<http://www.ymcats.cz/cojeymca.html>

PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

KTVS PF JU

Na Sádkách 2/1

370 05 České Budějovice

tomtlusty@pf.jcu.cz